

ЧУДО

Новела

Живе ще не дуже стара Вікторія, точніше, баба Віта, у простій сільській хаті. Мала в місті квартиру з усіма зручностями, а зараз доля кинула в такі умови, у яких колись жили її батьки. Тоді у квартирі часом була чимось невдоволена, а тепер і батьківській хаті рада – все ж не на вулиці. Про центральне опалення давно забула: якщо холодно в хаті, тепліше вдягається, а якщо палива зовсім мало, то й у старому теплому пальті спати лягає. Сама себе тішить – зате серед живої природи. «Свіжим повітрям дихаю, пташок слухаю, з річкою говорю, сонечку вклоняюсь, а до землі, як до матінки, – притулюся влітку і наберуся сили аж до наступного року». Вона насправді часом не уявляє своє життя в тому вулику – багатоповерхівці. Але день на день схожим не буває, настрої також. Вийде вранці у свій двір іншим разом, а воно зовсім не те, неначе ніхто їй не радий на цій землі. І лізе тоді у вічі різна нісенітниця – хвора дочка в ліжку, бездушні лікарі, неслухняні онуки, недружні сусіди та ще багато чого такого. І так стисне серце, що й жити не хочеться. Думає, що вже нажилась, а згодом знову радіє кожному дню та молить Бога, щоб іще хоч трохи дозволив затриматися на цій землі.

Сьогодні теж такий ранок – прилетіли бусли з вирію, принесли на крилах душі тих, хто народиться. Так колись говорила її бабуса, посміхаючись, бо й сама не знала, чи правду каже.

– Лелеко-татку, збудуй у мене свою хатку та виведи діточок!!! – запрошує баба Віта здорового бусла, який і цього року не хоче моститися на її зламаній тополі. – Невже ніколи так і не пробачиш? – навіть голос її затремтів. – Я ж не винна, що колись так сталося, – навіть виправдовується перед ним, – то онук зруйнував, прости його, він уже давно покараний. Не дитина, а сатана росла. Але й другий онук покараний,

той, що ангелом був. Ще й як покараний!!! – зітхає важко. – А мати їхня – мучениця наша... Її ж то за що? Дісталось й мені – мов горох при дорозі залишилася. Тільки для чого воно тобі... – опустила руки, бо він уже клекоче перед суїдньою хатою. – Марно стараєшся, поховали діда Василя якраз на Водохрестя, – розчаровано зітхає. – Не тільки мені, скоро і вам не буде до кого тулитися. Було село, а став маленький хутір, – кинула оком на самотні зажурені хати.

Відтоді не було дня, щоб вона не глянула на те велике пташине кубло. «Здорові були!» – скаже вранці, вийшовши у двір. «Добраніч!» – помахає рукою пізно ввечері. «Як добре мені з ними. Ой як добре!..» – душа аж співає, позбувшись страшної самоти. «Милості прошу на світ Божий!» – сплеснула руками одного ранку, побачивши над гніздом довгі тоненькі шії.

– Гарні вирости, не слабкі та й не каліки, – милується ними пізніше, коли вони на її подвір'ї танцювати почали. – Не заклюють вас старі бусли на Чортовій галявині біля Іванового болота, що роблять кожного року, переглядаючи вирощене потомство перед відльотом. Полетите скоро, а потім і старі через тиждень-другий. Зозулі давно не видно, вже подалася, бо в неї ключі від вирію, – таке ще в дитинстві від бабусі чула. – Сама журиться: як тільки швидко пройшло літечко... З тих пір ще частіше стала на них поглядати. «Ще тут бусли, чи вже понесли на небо грішні людські душі?» – аж зрадіє, коли там щось заворушиться. Одного разу побачила і старих посеред свого двору. Буслиха крильми щосили махає, аж у хату чути, а злетіти не може. І бігає, і стрибає, а потім знову журливо опускає свою голову. Вже і дрова в бабиній печі перегоріли, а вона ніяк не може від вікна відійти, бо якраз у цей час бусол став тулитися до своєї буслихи одним боком, потім другим,

тертися своєю шиєю, торкатися дзьобом до дзьоба. І знову довго стоять мовчки. Нарешті змахнув він крилами і піднявся в небо. Закричав так голосно, що навіть бабі моторошно стало, а знесилена буслиха від того крику й зовсім упала на землю. «Невже помирає, бідолашна...» – аж струсонула бабу невідома сила. Підбігла до неї, взяла на руки, а в тої серденько калатає, точнісінько як у людини.

– Не помирай, прошу тебе! – тулить її до своїх грудей. – Зимуватимеш з гусками в теплому хліву і голодною не будеш, а по весні зустрічатимеш свого коханого, – хочеться їй вивести птаху з того переляку. Сама все до її заплуєних очей придивляється, і здається їй, що там сльози.

– Точнісінько, як у моєї Светочки, коли вона помирала... Сказати вже нічого не могла, лише сльози... – ніяк не стирає час ті останні хвилини.

Метнулася баба в хату, в чашку з водою накапала своїх ліків від серця і вилила птасі в дзьоба. Поклала її в холодку під дикою грушею. Нічого не робила того дня, не спала і вночі – все поглядала на неї. Лише вранці відійшло, коли побачила буслиху посеред свого двору. Вона більше не бігала, не тріпала пораненим крилом, а повільно ходила і зовсім не дивилася на небо. Здається, зрозуміла – зараз їй туди не піднятися, тому й заглядала скрізь, детально вивчаючи бабине обійстя.

– Усе в мене старе, і паркан похилився, і ворота ледь стоять, і хлів затікає, – спішить розказувати баба Віта. – Двадцять років як мого батька немає, відтоді його і не лагодили, – ніби виправдовується, а сором так і лізе на обличчя. Сама поглядає на їхнє гніздо, яке й зараз у порядку. – Звичайно, міг би й чоловік мій щось зробити, але йому ніколи було, та й не пускала я його сюди, щоб Василь-сусід бодай чого не ляпнув на п'яну голову. Усякий привід вигадувала, аби мій Грицько тут надовго не затримувався. Була в мене таємниця ще з молодих літ. Була... – задумалася після того, але далі не продовжує. – Міліціонером він був, тільки не таким, як зараз, а справжнім. І автомобіля не було, мотоцикл із коляскою, та він і на ньому скрізь устигав. Уже як їде, було, по вулиці, то всі жінки на нього задивляються. Тільки я чомусь не ревнувала, – зізнається птасі. – Дивляться, то й дивляться, байдуже мені було...

Ночі восени все холоднішали, поки й зовсім стали морозними, а день усе коротшав. Здається, тільки вийде у двір домашня птиця, як уже назад у курник прямує. Пішла за ними і буслиха, бо там тепліше. Згодом почала свій голос подавати – кричати на півнів, щоб ті не билися, клювати дзьобом і гусей – терпіти не могла сва-

рок. А як тільки забіліло їхнє подвір'я, – слідом за бабою зайшла до хати. З того часу тут вона і зимувала. Сиділа в намощеному гнізді під лавкою, ходила по хаті та весь час придивлялася, що робить стара. Вийде, було, погуляти, коли вже кричить під дверима – проситься назад. Баба з нею все говорить, ніяк наговоритися не може. Забудеться та й собі підвищить голос, буслиха відразу крикне і на неї, замовкне стара, і вона заспокоїться.

– Ти мені все більше мою доньку нагадуєш, – якось вирвалося з бабiniх вуст. – Коли ти не проти, я тебе Светкою називатиму, бо інколи мені здається, що це її душа до мене повернулася, – протягує руку, щоб погладити птаху, але швидко ховає її, поки Светка не дзьобнула.

Дістала одного разу фотокартки з шухляди. Про всіх розказує, а коли донька на неї, немов жива, поглянула, одразу затихла.

Вона й маленькою була гарненька, а коли виросла – очей не відвести. – Чоловік інколи питав: І в кого вона вдалася? У моєму роду нібито таких не було, а у твоєму, Вікторіє? – жодного разу Гриць не помітив, що я червонію. А в доньки кавалерів багато, куди не піде, вже хтось і проводить її додому. Та не просто так ходять, руку й серце кожен пропонує. А вона ні за кого, потім вибрала собі такого, що ми з чоловіком мало не померли. Правду тобі кажу. Не віриш? І ми не вірили, що так може статися. Люди як у воду дивилися, коли казали: якщо дівка довго перебирає, то обов'язково чортяку вибере. Так воно і вийшло, але ми і з тим змирилися, куди ж від долі подітися. Та все допомагаємо, все допомагаємо, ні про себе, ні про батьків не думаємо, тільки б вони жили в мирі та злагоді, чого часто не бачили поміж них. Уже й онуки підрастають, а вони все сваряться.

Одного дня моя Света повідомила, що Михайло більше не прийде, він давно іншу має. Змарніла після того наша дитина, потім і зовсім злягла. Але біда сама не ходить, прийшла одна, чекай і другу. Так і в нас було – якраз Грицька мого бандит убив, влучив у саме серце. Ще й земля на чоловіковій могилі не осіла, а я вже все наше добро дочці на ліки спродую. Це тільки дев'яності починалися. А далі продала все, що мала, – бабусину ікону старовинну, свої золоті сережки, обручки, кращу одягу, а коли дуже великі гроші знадобилися, продала навіть свою квартиру. Думаю: аби її з ліжка підняти, лікарі ж обіцяють, що скоро піде на поправку. Та не було про що потім у них питати, за три роки хвороби всі гроші виманили, поки розвели руками. «На жаль, медицина зараз безсила проти раку», – так і сказали, іроди окаянні. І таке все частіше трапляється. Ти чуєш мене, Светко? – придивляється до буслихи, яка не десь під

лавкою, а перед бабою стоїть та уважно слухає. Коли Вікторія затихла, вона почала її скубти за спідницю. Мовляв, продовжуй, чого спинилася, знаю, що не все ти розказала.

– Звісно, не все, – знову підвела стара свою давно посивілу голову. – Два онуки лишилися, один – ангел, а другий – сам сатана в людському образі. Не мирилися вони між собою, а коли Светочки не стало, тут все й почалося. Розумний вчитися пішов, а розбишакуватий і працювати ніде не хотів, усе дружки та гулянки. Посадять, думаю, нашого Вітасика, що ж я доньці на тому світі скажу. А воно зовсім не так сталося, як гадалося. Посадили розумного і спокійного – Олесья!.. Приїхав мене провідати на свою біду. Біля річки того вечора згвалтували дівча молоде, а його звинуватили. Він трохи далі з Василевою онукою на березі сидів, та на дівочий крик прибіг. Гвалтівники куди й поділися, попленталося додому й дівча, а його вночі міліція забрала. Кажуть, що сам зізнався. Вони зараз – аби когось засадити та швидше справу закрити. Ти того не зрозумієш, але це так і є. Не віриш? – знову придивляється до буслихи. І я не вірила, все надіялась, що дівча правду скаже, але не дочекалась, мабуть, її залякали. А він до останнього намагався довести, що не винен. Тільки довго не протримався, повісився в камері, сам геть увесь побитий був, коли хоронити віддали, – журливо хитає баба головою. – Ти здивована? – дивиться на птаху. – Повір, Светко, все робила, всіх просила, але грошей у мене вже не було, – винувато відвела очі. – А що зараз без них зробити можна?.. Аж нічого.

Іншим разом знову намагається хоч трохи від свого чорного клубка відмотати, аби тільки легше стало. А зозуля виглядає зі старого годинника та все кує, вже й будиночок її заіржавів, а вона, знай, години лічить. Як відлига пішла, повела Вікторія свою птаху на вулицю. Вона попереду, а буслиха позаду – гуляють.

– Бачиш, як сталося... – до кінця дійдеш, а й живої душі не зустрінеш. Від села всього двадцять будинків лишилося, – прямують аж до останньої похиленої хати. – Молоді самі світ за очі подалися, а нас виганяють – їдьте до дітей, до родичів, куди хочете, аби вас тут не було, аби ні електрики, ні транспорту, ні хліба не вимагали. Так кажуть нові рейдери, які недавно цю землю захопили, а ми знову – не на своїй, а на чужій опинилися. В кінці травня вони з кулеметами по полю бігали, людей розганяли, комбайнерів з комбайнів витягували та залізними прутами били, з контори всіх у спину випхали і своїх варткових поставили. Стоять наші хлопці, бандитів охороняють, замість того, щоб боротися з ними. Ти птаха Божа, таке теж не зрозумієш. У хлопців є виправдання – їм зарплата

потрібна, хоч одна на всю сім'ю буде, містечко моє недалеко, і я точно знаю, що роботи там немає. Отже, їм зарплата, а рейдерам врожай, один зберуть – і вже добряче заробили. За всіх часів хтось та й наживався на нашій землі, це ще так моя бабуся говорила. Жоден начальник бідним не був, хоч як би він називався, окрім простих роботяг. Ось так, Светко... – баба очі ховає, соромно їй за всіх перед Божою пташкою, голову нагнула та мовчки повертає додому. – І куди його йти, якщо, справді, виженуть? – знову вона про своє. – Одна дорога – до онука-наркомана. Тільки він мене не прийме, не пожаліє, якщо навіть не під наркотою буде. Зараз він у бігах, тобто в розшуку. А як заявиться, було, і їжу, і гроші – все в мене позабирає – живи, як хочеш. І кому ти поскаржишся, коли це рідний онук. Шукали його наші служби, потім російські, тепер Інтерпол ним зацікавився. Вже щось накоїв, могла й міліція чуже на нього скинути, вона і на голку його колись посадила, тільки б їхній наркобізнес не западав, бо багато наркоманів помирає щороку. Але онук і сам винен. Інколи думаю: уб'ють, а я не заплачу, так він мене допик. Хіба це не мій гріх? Мій, Светко, і не перший, – баба знову тре рукавом обличчя, на вітрі сльози дуже холодні. – Василя я любила в молоді літа – сусіда, того, що поховали минулої зими на Водохрестя, – аж спинилася, щось шепоче тихо перед його хатою. – Ой, як любила! Твій бусол чимось на нього схожий, – аж засміялася в кулак. – А як поглянув на тебе з-під лоба – точно Василь-сусід, коли дізнався, що я вагітна. – Не лякайся, пожартувала я, дуже заміж захотілося, – оце так тоді його заспокоїла. А в самої від образи неначе серце хто ножем ріже. За Грицька вийшла, аби ганьби уникнути. Думала, все якось само владнається, а воно ні, гризе та неправда мою душу й досі. Тільки минулого не повернеш, Светко, і не зміниш. А якби по-іншому та якби відразу... Тепер як почну передумувати все звечора, то й до ранку мені часу мало, – плентається мовчки та під ноги дивиться. – Я ж тобі ще наш берег річки не показала, – обернулася. – Він за селом, – махнула в той бік рукою, – тільки по моїй вулиці туди не пройти. Там пряма дорога з траси – рівнесенька бетонка, хоч у туфлях бігай у негоду. Його теж ті рейдери захопили. Туди давно дітей не пускали, все там якісь компанії відпочивали, горілку пили та без матюків розмовляли не вміли, тепер тим паче – дві дитини на все село. А там паркан виріс метрів два заввишки, за ним – розважальний центр «Ромашка». Там тобі і шашлик зроблять, свіжих карасів насмажать, юшку зварять навіть серед ночі, аби тільки платив. Дівчата майже роздягнені сидять, а ввечері, кажуть, зовсім голяка купатися бігають.

Купаються і взимку в чому мати народила після бані та сауни, за шашлик та за юшку тіло своє продають. І де вона, скажи, Светко, та незалежна Україна? – споглядає через вікно на той берег, який мигтить різними кольорами. – Немає її ані в місті, ані в селі. Людям плакати треба, а вони ще й сміються над своєю бідою...

Так вони і весни діждалися. Буслиха все більше по двору стала ходити та на небо поглядати. А баба і зараз – тільки щось пригадає, так одразу і розказати їй намагається. Півень курікає, кури сокочуть, а Светка, знай, кричить на них, щоб не прогавити крик у небі. Почувши перших лелек, затріпотіла крилами, пострибала до воріт та й склала їх знову на своїй спині. Та ось у небі з'явився він – її бусол. Вона вгадала його, коли він тільки-но від ключа відірвався, закричала на радощах, а він одразу і на подвір'я скочив. Кинулась до нього, та не тут то було – ще одна птаха з'явилася. Навіть бабі стало зрозуміло – коханка. Ходять і ходять вони по колу, говорять і говорять, а коханка стоїть під воротами. Врешті бідолашна буслиха опустила голову майже до самої землі, а він розправив свої широченні крила і злетів у небо, за ним і мовчазна його коханка подалася. Знову впала птаха на землю і знову баба побігла до неї зі своїми ліками від серця. Напоїла і принесла в хату, в намощене кубельце поклала.

– Не плач, Светко, заживе твоє крило, тоді ти ще кращого знайдеш, – дуже хотілося їй пожіночому втішити рідну пташину, яка й очима не кліпає. – Можеш навіть покричати, по собі знаю, попустить, – радить стара, вдруге розтоплюючи в печі. – А щоб тобі не заважати, піду водички принесу холодненької, нам обом вона вкрай потрібна. – Я довго не буду, до Василевого колодязя і назад.

Несе воду, а в самої серце калатає. І так їй шкода свою пташину! Але не знає, що їй порадити.

– Светко! – гукає її, ставлячи відро з водою. – Гуляка він, точнісінько як мій Василь був. Правда, якби його жінки не любили, він би таким не став. Але і я його любила... – тільки тепер помічає, що немає її птахи в кубельці під лавкою, не видно і в хаті.

Вискакуючи надвір, зачепилася поглядом за припічок, на якому лежала одна довга пір'їна. Кинулася до печі, а там... у полум'ї... обгоріла чорна буслиха.

– Ой лишенько! – закричала баба Віта не своїм голосом, та схопилася за кочергу, щоб швидше вигребти вже мертву пташку. – Сплигнула на припічок і кинулась у вогонь... – стара здогадалася, а повірити не може. – Невже ти ждала, коли я з хати вийду і... – заплакала, знову пригадавши свою доньку. – На кого ж ти

мене покинула! – заголосила, як і тоді. – Та ми з тобою тут би ще не одну зиму зимували, так нам добре було.

Винесла її на подвір'я, поклала в холодильник під дикою грушею. Вкопала ямку глибиною в три заступи, приміряла її там, замотала у квітчасту хустку, яку зняла зі своєї голови, і... поховала.

Усю ніч переверталася, пригадала, як сама втопитися збиралася, коли Василь її вагітності налякався. Вже й по берегу ходила, нові туфлі під вербою поклала, а тут батько де й узявся: «Ти корову нашу не бачила? Зірвалася з прив'язі й побігла, мов сказилася». Повертаючись додому, зустріла Грицька, а через місяць уже й музики у дворі грали, гості на весілля сходилися. Довго дивився Василь через свій паркан, може, й цілу пачку цигарок викурив, а потім пішов із дому. «Не кохав мене», – навіть зараз щеміло її серце.

Задрімала вже на світанку. А коли у двір вийшла, знову побачила знайомого бусла, який заглядав скрізь і звав свою буслиху. «Невже передумав... – аж завмерла баба Віта від такої несподіванки. – Поспішила Светка, поспішила дурненька. Отак і я колись. Сьогодні на радощах точно злетіла б, якби тільки знала...» – сама аж за хворе серце схопилася.

– Не шукай, немає більше твоєї буслихи, – одразу йому з порогу. – У вогонь кинулася... – ледь проказала, ніби нечиста сила кігтями вхопила її за горло. – Тепер ось тут вона, – показала на палицю з прив'язаною пір'їною, – протирає свої мокрі зморшки на обличчі.

У хату повернулася та знову до вікна припала, аби йому не заважати. «Бач, сам прилетів. Вгадала я – передумав. А мій Василь так і не прийшов, хоч я на нього все життя чекала», – знову згадує про своє. Довго стояв бусол біля тієї палиці, і говорив, і клетотів, поки затріпотів крилами і знявся в небо. Вискочила баба з хати, знову недобре почувши. А він неначе завмер над її подвір'ям. Так вона до нього придивлялася, що аж очі сонце засліпило. Протирає їх та знову плаче. Коли вдруге підвела голову, він уже каменем летів прямо на неї.

– Господи! Та за що ж мені таке!.. – ледве встигла відскочити на декілька кроків, а він упав зовсім поряд зі своєю буслихою. – Пішов за нею... – вирвалося з її вуст. – Ні, серед людей такого не буває, – позадкувала аж до хати, аби самій на ногах утриматися. – У мого Василя такого і на думці не було...

– Скажіть, а баба Віта тут живе? – почувлося з-за паркану.

– Тут! – схамулася стара, це я, їй-богу, я! – більше місяця людського голосу не чула.

– Вам лист із пошти передали, – чоловік простягає їй конверт. – Я неподалік працюю – в колишньому розважальному центрі, свою пошту отримував і вашу заодно забрав.

«Виганяють... виганяють, іроди окаянні, – думає про найгірше. – Ти ба, листа прислали, а в ньому, мабуть, строки вказали. Нікуди не піду, ляжу теж під грушею», – єдине рішення в голові з'явилося, а серце так гупає, неначе груди розбити збирається. Вже нічого й не розуміє, але все одно спішить лист відкрити, поки чоловік стоїть перед нею.

– Бабуню, прости мене, – тільки почала і замовкла, все щось ковтає. – Я за кордоном на заробітках, – знову від хвилювання запищало в грудях. – Оженився і вже дитинка народилася, – ноги в неї потерпли, а в голові запаморочилося – ніяк повірити в таке не може. – З минулим покінчено, і всі справи закриті, – вдивляється далі, але за слізьми геть нічого їй не видно. – А ти перебирайся в нашу квартиру, чого вона пустуватиме. Восени чекай, приїду обов'язково. Я ж тебе не можу покинути. Ти ж мені найрідніша! – аж поточилася баба на похилені ворота.

– Ви чого? – кинувся до неї молодий чоловік.

– То я від радощів, – намагається самостійно твердіше стати на слабкі ноги. – Онук об'явився. Ще зовсім недавно думала, що й не заплачу, як його уб'ють, а він пише, що я йому найрідніша. Бідолашний мій!..

– Тоді город порайте та гостей чекайте.

– Спасибі тобі, чоловіче добрий! Ще ніколи в житті ніхто не приносив мені таку хорошу звістку. Сьогодні думала, що і дня не проживу, тепер доведеться осені чекати, – шморгає носом та радісно всміхається, як двадцять років тому. – Ти, кажеш, у колишньому розважальному центрі працюєш чи мені почулося? – кинула чоловікові, який уже збирився від'їжджати.

– Невже новин не чули? Люди знову на Майдані збиралися і цього разу прогнали стару владу. Тепер не розважальний центр «Ромашка» у вас під боком, а будинок відпочинку для аграріїв «Зелена нива», – сідає на велосипед, поспішає.

– Не в лоб, так по лобі, – кричить йому навздогін, не повірила в якісь переміни. – Переверлися люди... – вже й чоловіка того не видно, а вона все повторює, потім знову розгортає листа та перечитує, – ніяк не може повірити в таке чудо.

А зайшовши до свого двору, вже вкотре спиняється під дикою грушею.

– Невже це ти, Светко, звільнила мене від моїх гріхів, – пригадує їхню розмову. – Чи, може, Василь?.. А то й донька? Серцем чую – ваші душі тут були, точно ваші. Не просто ж так старі люди казали, що бусли інколи навіть душі померлих родичів у гості приносять, – поправила пир'їну та помацала зашкарублю рукою два свіжих горбики. – Чи то від самоти таке надумала?.. – розігнула свою спину та довго дивилася в небо, де знову летіли лелеки.

Помітивши одного, який опускався все нижче й нижче, закричала, як і колись:

– Лелеко-татку, збудуй у мене свою хатку та виведи діточок! – гукає його. – Де лелека житиме, там і щастя буде, – згадує ще бабусині слова. Для гнізда і старе колесо від воза лежить на зламаній тополі, – тільки встигла показати рукою, а він уже на нього й став. – Ти до мене? – знову ледь утрималася баба Віта на ногах. – То ти з минулорічних, що тут по двору танцювати вчилися? – на її обличчі знову щаслива усмішка. – Якби ти знав, що тут скоїлося?.. – вмить журливо хитає головою. – Але раз ти тут спинився, то, може, й правду написав мій онук...

Липень, 2013

